

Кухарик В. В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Волинського національного університету імені Лесі Українки*

Романюк Н. І.

*кандидат географічних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин
Волинського національного університету імені Лесі Українки*

Kukharyk Viktoriia

*Ph.D. in Economics,
Associate Professor of the Department of
International Economic Relations
Lesya Ukrainka Volyn National University*

Romaniuk Nataliia

*Candidate of Geographic Sciences,
Associate Professor at the Department of
International Relations and Regional Studies
Lesya Ukrainka Volyn National University*

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Анотація. У статті досліджено концептуальні засади економічної дипломатії Великої Британії після Brexit. Систематизовано програму економічної дипломатії за п'ятьма ключовими напрямками: торговельна політика, формування міжнародних норм і стандартів, укладання угод, участь у міжнародних організаціях, економічне державне управління. Виявлено, що система економічної дипломатії Британії ґрунтується на «загальноурядовому» підході за участі Міністерства закордонних справ у справах Співдружності та розвитку Великої Британії і Департаменту бізнесу та торгівлі. Після Brexit країна прагне диверсифікувати торговельні зв'язки, укладаючи нові двосторонні угоди про вільну торгівлю. Членство у МВФ, ОЕСР, G7 є визначальним для ролі Британії у світовій економіці. Економічна дипломатія постає ключовим інструментом просування економічних інтересів країни після виходу з ЄС.

Ключові слова: економічна дипломатія, світова економіка, Brexit, економічне державне управління.

Вступ та постановка проблеми. Дипломатична підтримка, супровід та забезпечення вітчизняного бізнесу за кордоном є одним із важливих напрямів роботи МЗС, яка спрямована на розширення географії ринків збуту експортерів та забезпечення галузевої диверсифікації вітчизняного експорту. Великобританії довелося переглянути свою економічну дипломатію після Brexit. У цей же час світова економіка переживає період глибоких змін. Геоекономічні виклики існують, але можливостей також є багато. Тому, економічна дипломатія Великобританії спрямована на підтримку лідерства країни у світі, визначення ефективних напрямків розвитку для решти країн світу та забезпечення корисності усьому суспільству від реалізації торгової та інвестиційної політики тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що питання економічної дипломатії, в тому числі і Великобританії активно вивчається зарубіжними науковцями (Чохан Усман [3], Лінда Ю УП і. [16], Йієногу Каан [25] та ін.). Водночас, концепція економічної дипломатії Великої Британії залишається недостатньо дослідженою. Зокрема бракує комплексного аналізу моделі британської еконо-

мічної дипломатії та ефективності її інструментів з огляду на національні економічні інтереси.

Мета статті. Дослідити концептуальні засади економічної дипломатії Великої Британії після Brexit в контексті геоекономічних трансформацій світової економіки, спрямованої на підтримку лідерства країни та захисту національних економічних інтересів.

Результати дослідження. Нині, економічна складова міжнародних відносин набуває все більшого значення у дипломатичній діяльності держав. Зважаючи на динамічність глобальних процесів та тенденцій міжнародних відносин, роль економічних факторів ймовірно, й надалі посилюватиметься, а ефективне застосування інструментів економічної дипломатії – ускладнюватиметься. З огляду на це держави мають розробити відповідні стратегії імplementації економічної дипломатії з метою забезпечення та посилення власних позицій на міжнародній арені, що характеризується динамічними змінами.

Науковці, досліджуючи економічну дипломатію, зазначають, що основною місією економічної дипломатії є створення та забезпечення перспективних умов для доступу та промоції українських товарів і послуг на міжнародну арену, захист національних стратегіч-

них та економічних інтересів країни у світі, а також за допомогою використання інструментів економічної дипломатії сприяти підвищенню конкурентоспроможності країни у регіоні та світі, забезпеченню національної та економічної безпеки тощо [15].

Пропонуємо систематизувати програму економічної дипломатії будь-якої країни за такими п'ятьма ключовими напрямками: торговельна політика; національні норми і стандарти; двосторонні та багатосторонні угоди; активна участь в діяльності міжнародних організацій; економічне державне управління.

Першою ключовою сферою економічної дипломатії є **торговельна політика**. Торговельна економічна дипломатія передбачає використання інструментів державного регулювання й дипломатичних важелів для сприяння розвитку торгівлі та залученню інвестицій.

Після Brexit, Британія встановлюватиме власну торговельну політику вперше з 1973 р. коли такі повноваження були делеговані тодішньому ЄЕС. Це також означає, що вперше за останні чотири десятиліття необхідно чітко сформулювати цілі британської торгівлі та пов'язаної з нею політики щодо іноземних інвестицій.

Після виходу Британія з ЄС отримала можливість самостійно визначати власну торговельну політику, вперше з 1973 р., коли торговельно-політичні повноваження були делеговані Європейському Економічному Співтовариству (ЄЕС). Це зумовлює необхідність чітко сформулювати цілі британської торгівлі та пов'язаної з нею політики щодо іноземних інвестицій, вперше після чотирьох десятиліть передавання відповідних компетенцій наднаціональним інституціям [17].

Нині, система економічної дипломатії Великої Британії включає:

1. Міністерство закордонних справ, у справах Співдружності та розвитку Великої Британії (Foreign, Commonwealth & Development Office, FCDO), [12];

2. Департамент бізнесу та торгівлі (Department for Business and Trade, DBT), [5].

Для глибшого розуміння процесу формування вищеперерахованих відомств Великої Британії доцільно розглянути історію створення попередніх відомств, які були інтегровані в їх структуру.

Так, FCDO є головним відомством, відповідальним за просування національних інтересів за кордоном та дипломатичну роботу. Міністерство було створено у 2020 р. після злиття Департаменту міжнародного розвитку (Department for International Development (DFID) з Міністерством закордонних справ і у справах Співдружності (Foreign and Commonwealth Office, FCO), [22], ключові напрями діяльності якого включали: національну безпеку, економічне процвітання та підтримку громадян за кордоном [2].

Натомість пріоритети новоствореного FCDO більш широкі – це сприяння цінностям Об'єднаного королівства – свободі та демократії; побудова стратегічного партнерства – економіка, безпека, технології, зміна клімату та навколишнє середовище, а також розвиток; захист британських інтересів; підтримка бри-

танців, які подорожують і проживають за кордоном; забезпечення глобальних інсайтів та аналізу [22].

Департамент бізнесу та торгівлі (Department for Business and Trade, DBT) Великої Британії був створений 7 лютого 2023 р. у результаті тривалого процесу реструктуризації державних відомств, що опікувалися питаннями розвитку бізнесу, промисловості та торгівлі (рис. 1).

Так, історія формування цього нового органу бере свій початок від заснування у 1970 р. Департаменту торгівлі та промисловості (Department of Trade and Industry, DTI). Основні пріоритети DTI полягали у сприянні трансферу знань та інновацій у бізнесі, підвищенні кваліфікації робочої сили, розвитку конкурентних ринків, посиленні регіональної економіки та налагодженні партнерських відносин на різних рівнях [10].

У 2007 р. DTI було замінено Департаментом інновацій, університетів та кваліфікації (Department for Innovation, Universities and Skills, DIUS) та Департаментом бізнесу, підприємництва та регуляторної реформи (Department for Business, Enterprise and Regulatory Reform, BERR), [11]. Останній протягом 2007–2009 рр. відповідав за створення та зростання бізнесу, забезпечення вільного ринку, надійного енергопостачання, кращого регулювання приватного та державного секторів [8].

У 2009 р. BERR трансформували в Департамент бізнесу, інновацій та професійних навичок (Department for Business, Innovation & Skills, BIS), діяльність якого до 2016 р. зосереджувалася на підтримці бізнесу, заохоченні інновацій, підвищенні продуктивності та формуванні економіки знань [1].

У 2016 р. BIS реорганізували в Департамент бізнесу, енергетики та промислової стратегії (Business, Energy and Industrial Strategy, BEIS), [7], який існував до 2023 р. Його пріоритетами були розвиток бізнесу, промислова стратегія, наука, інновації, енергетика та боротьба зі змінами клімату [6].

7 лютого 2023 р. департамент було розформовано, а його функції розподілені між трьома новоствореними відомствами: Департаментом бізнесу та торгівлі (Department for Business and Trade (DBT), Департаментом енергетичної безпеки та Net Zero (Department for Energy Security and Net Zero) та Департаментом науки, інновацій та технологій (Department for Science, Innovation and Technology), [7].

Поряд із тривалою еволюцією державних структур, відповідальних за питання бізнесу, промисловості та торгівлі у Великій Британії, у 2003 р. було засновано спеціалізовану установу – Торговлю та інвестиції Великої Британії (UK Trade & Investment, UKTI), яка діяла до 2016 р. і відповідала за координацію зусиль уряду та партнерів задля розширення експортних можливостей для британських компаній та залучення прямих іноземних інвестицій у національну економіку. Створення UKTI як окремого органу підкреслювало важливість більш цілеспрямованого фокусування на питаннях торговельно-інвестиційної діяльності в рамках загальної економічної дипломатії держави [23].

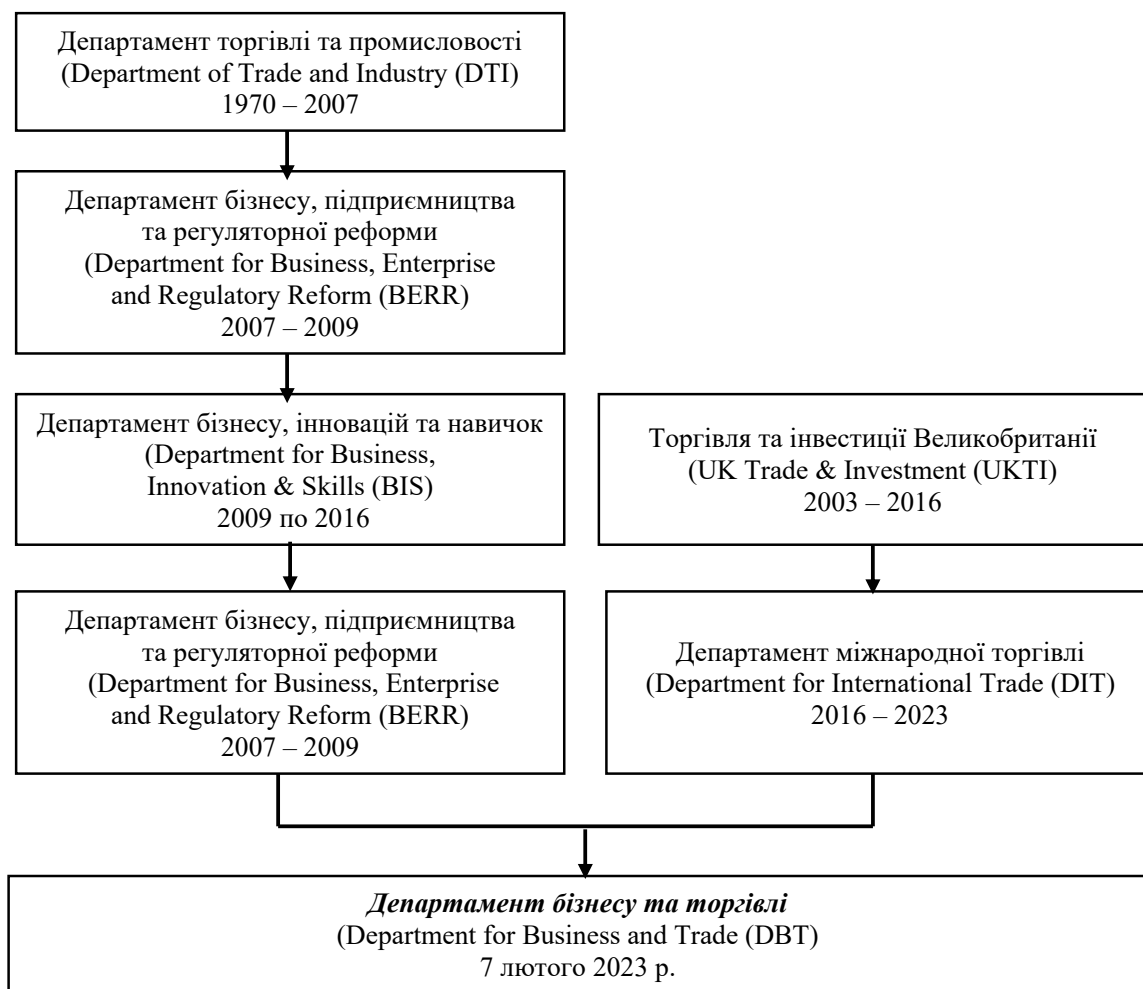

Рис. 1. Хронологія формування Департаменту бізнесу та торгівлі

Джерело: сформовано авторами за: [1; 4-11; 18; 23]

Департамент міжнародної торгівлі (Department for International Trade, DIT) був створений у 2016 році на заміну UKTI і функціонував до 2023 р. Його ключовими пріоритетами були: сприяння угодам про вільну торгівлю та лібералізації ринків, залучення інвестицій для економічного зростання та «зеленої революції», підтримка британських компаній в торгівлі, дотримання принципів СОТ, управління торговельною політикою після Brexit, захист бізнес-інтересів [9].

7 лютого 2023 р. було створено Департамент бізнесу та торгівлі (Department for Business and Trade, DBT) шляхом об'єднання з DIT [4].

Метою DBT є консолідація важелів для розкриття потенціалу британського бізнесу, реформування системи регулювання, зменшення адміністративного навантаження та використання можливостей після Brexit. Новий департамент поєднує функції колишніх BEIS та DIT, об'єднуючи бізнес-експертів та фахівців з торговельних переговорів. DBT покликаний посилити взаємодію бізнесу з урядом, інвестиційну привабливість Британії, підтримку інвестицій, експорту та відкриття ринків через торгові угоди [5].

Ключовими пріоритетами DBT є: зростання економіки, підтримка бізнесу, просування компаній на світових ринках, сприяння конкуренції, відстою-

вання вільної торгівлі, захист бізнес-інтересів, підтримка інновацій, використання можливостей після Brexit тощо [18].

Таким чином, економічна дипломатія Великобританії ґрунтується на принципі «загально урядового» підходу, який передбачає залучення широкого кола державних установ та відомств, компетенції яких виходять за рамки виключно зовнішньоекономічної політики. Ця всеохоплююча стратегія інтегрує зусилля органів, відповідальних за зовнішні зносини, внутрішню політику, комерційну діяльність та інституційний розвиток задля консолідованого просування національних інтересів Сполученого Королівства у різних сферах.

Вагомим елементом економічної дипломатії є участь у процесах формування **міжнародних норм і стандартів**. Ця діяльність реалізується в рамках провідних міжнародних організацій, зокрема Організації економічного співробітництва та розвитку (питання міжнародних інвестицій, оподаткування, держзакупівель, конкурентної політики, регулювання тощо) та Всесвітньої митної організації (митниця, спрощення процедур торгівлі).

Активна участь у формуванні міжнародних норм і стандартів є інструментом утвердження еконо-

мічного порядку, що ґрунтується на універсальних правилах. Вироблені таким чином регуляторні рамки слугують базисом для багатосторонніх угод та імплементації на національному рівні. Це дозволяє Британії відігравати активну роль у визначенні «правил гри» на світовій економічній арені та просувати власні підходи та принципи у сфері регулювання торгівлі, інвестицій, конкуренції тощо на універсальному рівні [21, с. 10].

Укладання **двосторонніх і багатосторонніх міжнародних угод** у сферах торгівлі, інвестицій, розвитку, фінансів, екології тощо є однією з ключових складових економічної дипломатії.

Так, після Brexit, для Великобританії пріоритетним завданням економічної дипломатії стало укладання угод про вільну торгівлю з ключовими партнерами – США, Японією, Австралією, Новою Зеландією тощо. Зокрема, у 2020 р. урядом було оголошено про прагнення сформувати зони вільної торгівлі з пріоритетними партнерами паралельно з переговорами про майбутню торговельну угоду з ЄС. Ставилось завдання до 2022 р. забезпечити режим вільної торгівлі для близько 80% зовнішньої торгівлі Британії [19].

Таким чином, Сполучене Королівство прагне диверсифікувати свої торговельні зв'язки шляхом укладання нових двосторонніх та приєднання до багатосторонніх торговельних угод на засадах вільної торгівлі.

Наступним ключовим чинником, що визначає роль Великої Британії у світовій економіці, є її **членство у міжнародних організаціях**.

Велика Британія є членом ключових міжнародних організацій, включаючи Міжнародний валютний фонд (МВФ), Організацію економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та G7 тощо [13; 14; 20; 24].

Участь та внески Великобританії в міжнародних організаціях є визначальними для її ролі у світовій економіці та служать індикатором її значущості та впливу у цьому контексті. Для забезпечення присутності Сполученого Королівства «за столом» під час прийняття ключових рішень на міжнародній арені необхідна довгострокова британська економічна дипломатія та постійне виділення ресурсів.

Наступною ключовою сферою є **економічне державне управління (державництво)**, що передбачає використання економічних важелів для досяг-

нення зовнішньополітичних цілей. Це найамбітніша форма економічної дипломатії держави, яка охоплює зусилля з формування поведінки інших країн переважно економічними засобами. Серед пріоритетів економічного державництва Великобританії – посередництво в торговельних суперечках (між США та Китаєм), реформування глобального економічного управління, протидія занепаду демократії, заохочення екологічної співпраці та сприяння розвитку за кордоном [21, с. 11].

Підсумовуючи, система економічної дипломатії Великої Британії включає Міністерство закордонних справ, у справах Співдружності та розвитку (FCDO) і Департамент бізнесу та торгівлі (DBT), які реалізують механізми дипломатичного забезпечення бізнесу через такі ключові сфери: торгівлю, стандарти, двосторонні та багатосторонні угоди, міжнародні організації та економічне державне управління.

Висновки. Економічна дипломатія відіграє ключову роль у просуванні національних економічних інтересів Великої Британії на міжнародній арені. Її значення суттєво зросло після Brexit, коли країна отримала більшу свободу у формуванні власної торговельної політики. Ключовими напрямками економічної дипломатії Британії є торговельна політика, формування міжнародних норм і стандартів, укладання двосторонніх та багатосторонніх угод, активна участь у міжнародних організаціях та економічне державне управління.

Система економічної дипломатії Сполученого Королівства ґрунтується на принципі «загальноурядового» підходу за участі широкого кола відомств, зокрема Міністерства закордонних справ, у справах Співдружності та розвитку (FCDO) та Департаменту бізнесу та торгівлі (DBT). Після виходу з ЄС Велика Британія активно прагне диверсифікувати свої торговельні зв'язки шляхом укладання нових двосторонніх торговельних угод та приєднання до багатосторонніх угод про вільну торгівлю.

Членство та внески Британії в провідних міжнародних організаціях, таких як МВФ, ОЕСР, G7, є визначальними для ролі країни у світовій економіці та підтримки її впливу на глобальному рівні. Загалом, економічна дипломатія є ключовим інструментом для просування торговельних, інвестиційних та загалом економічних інтересів Великої Британії у світі після Brexit.

References:

1. A Short Guide to the Department for Business, Innovation & Skills. Available at: <https://study.sagepub.com/sites/default/files/Business-Innovation-Skills-Short-Guide3.pdf> (accessed March 12, 2024).
2. A Short Guide to the Foreign & Commonwealth Office. Available at: <https://www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2015/08/Foreign-Commonwealth-Office-short-guide1.pdf> (accessed March 12, 2024).
3. Chohan, Usman W. (2021) Economic Diplomacy: A Review. *CASS Working Papers on Economics & National Affairs*, Working Paper ID: EC007UC. Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3762042 (accessed February 14, 2024).
4. Department for Business and Trade. About us. Available at: <https://www.gov.uk/government/organisations/department-for-international-trade/about> (accessed March 10, 2024).
5. Department for Business and Trade. Available at: <https://www.gov.uk/government/organisations/department-for-business-and-trade> (accessed March 10, 2024).
6. Department for Business, Energy and Industrial Strategy. About us. Available at: <https://www.gov.uk/government/organisations/department-for-business-energy-and-industrial-strategy/about#our-responsibilities> (accessed March 11, 2024).

7. Department for Business, Energy and Industrial Strategy. Available at: <https://www.gov.uk/government/organisations/department-for-business-innovation-skills> (accessed March 12, 2024).
8. Department for Business, Enterprise and Regulatory Reform. Available at: <http://www.operational-research.gov.uk/recruitment/departments/berr> (accessed March 11, 2024).
9. Department for International Trade. Available at: <https://www.gov.uk/government/organisations/department-for-international-trade> (accessed March 13, 2024).
10. Department of Trade and Industry. Departmental Report, 2005. Available at: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/272133/6536.pdf (accessed March 12, 2024).
11. Department of Trade and Industry. Available at: <https://www.gov.uk/government/organisations/department-of-trade-and-industry> (accessed March 10, 2024).
12. Foreign, Commonwealth & Development Office. Available at: <https://www.gov.uk/government/organisations/foreign-commonwealth-development-office> (accessed March 10, 2024).
13. IMF. United Kingdom. Available at: <https://www.imf.org/en/Countries/GBR> (accessed March 10, 2024).
14. International Monetary Fund. Available at: <https://ukdataservice.ac.uk/about/key-data-owners-and-collections/international-monetary-fund/> (accessed March 10, 2024).
15. Kukharyk V. V., Nübling Th. (2021) The Role of Economic Diplomacy in the System of Modern International Economic Relations. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Economics"*, no. 8 (2), pp. 35–44. DOI: [https://doi.org/10.52566/msu-econ.8\(2\).2021.35-44](https://doi.org/10.52566/msu-econ.8(2).2021.35-44)
16. Linda Yueh (2020) Economic Diplomacy in the 21st Century: Principles and Challenges,. Available at: <https://www.lse.ac.uk/ideas/publications/updates/economic-diplomacy-in-the-21st-century-principles-and-challenges> (accessed February 2, 2024).
17. Linda Yueh. Refining Britain's Economic Diplomacy. Available at: <https://www.lse.ac.uk/ideas/Assets/Documents/updates/LSE-IDEAS-UK-Economic-Diplomacy.pdf> (accessed March 3, 2024).
18. Making Government Deliver for the British People. Available at: <https://www.gov.uk/government/publications/making-government-deliver-for-the-british-people/making-government-deliver-for-the-british-people-html#department-for-business-and-trade> (accessed March 15, 2024).
19. Progress on UK free trade agreement negotiations. Available at: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9314/> (accessed March 12, 2024).
20. The United Kingdom and the OECD. Available at: <https://www.oecd.org/unitedkingdom/united-kingdom-and-oecd.htm> (accessed March 10, 2024).
21. UK Economic Diplomacy in the 21st Century. *The LSE Economic Diplomacy Commission Final Report*. 9 February 2021. Available at: <https://www.lse.ac.uk/ideas/Assets/Documents/reports/LSE-IDEAS-UK-Economic-Diplomacy-in-the-21st-Century.pdf> (accessed March 20, 2024).
22. UK Foreign, Commonwealth and Development Office (FCDO). Available at: <https://www.enterprise-development.org/agency-strategies-and-coordination/uk-department-for-international-development-dfid/> (accessed March 12, 2024).
23. UK Trade & Investment. About us. Available at: <https://www.gov.uk/government/organisations/uk-trade-investment/about#responsibilities> (accessed March 9, 2024).
24. Where Is the G7 Headed? Available at: <https://www.cfr.org/backgrounder/where-g7-headed> (accessed March 12, 2024).
25. Yiğenoğlu, Kaan (2021) The Turkey-UK Free Trade Agreement in Terms of Economic Diplomacy. *Insight Turkey* 23, no. 4, pp. 193–212. Available at: <https://www.jstor.org/stable/48673742> (accessed February 2, 2024).

UK ECONOMIC DIPLOMACY

Summary. The conceptual foundations of the United Kingdom's economic diplomacy after Brexit is investigated in the paper. The role of economic diplomacy in supporting the country's leadership and protecting national interests is analyzed. The program of economic diplomacy across five key areas: trade policy, shaping international norms and standards, concluding bilateral and multilateral agreements, participation in international organizations, and economic governance is systematized in the study. It is noted that the UK's economic diplomacy system is based on a «whole-of-government» approach involving the Foreign, Commonwealth & Development Office and the Department for Business and Trade. This comprehensive strategy integrates efforts across external relations, domestic policy, commercial activity, and institutional development to consolidate the promotion of the United Kingdom's national interests. The evolution of UK government agencies responsible for business, industry, and trade, leading to the establishment of the DBT in 2023 is examined in the research. The DBT's key priorities, including economic growth, business support, promoting companies in global markets, fostering competition, advocating free trade, protecting business interests, supporting innovation, and leveraging post-Brexit opportunities are highlighted in the paper. It is distinguished that after Brexit, Britain seeks to diversify its trade ties by negotiating new bilateral free trade agreements and joining multilateral trade deals. It is noted that membership in the IMF, OECD, and G7 is crucial for the UK's role in the global economy. Participation in shaping international norms and standards within organizations like the OECD and the World Customs Organization allowing Britain to play an active role in defining the «rules of the game» in global economic affairs and promoting its approaches in regulating trade, investment, and competition. It is concluded that economic diplomacy is a key instrument for advancing the UK's trade, investment, and economic interests globally in the post-Brexit era.

Key words: economic diplomacy, world economy, Brexit, economic public administration.